

Isojoki 2020

**Kaipion alueen asemakaavan
arkeologinen inventointi**

Jaana Itäpalo 15.2.2021

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA*PALVELU*

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Isojoen Kaipion alueen asemakaavalla. Maastotyön suoritti FM Jaana Itäpalo 25.9.2020. Työn tilaaja on Isojoen kunta.

Inventoitu suunnittelualue on n. 15 hehtaaria ja se sijaitsee Isojokilaaksossa keskustan luoteispuolella. Asemakaavalla on tarkoitus kaavoittaa asuintontteja metsäiseen rinteeseen, itse jokilaaksoon ei ole suunnitteilla rakentamista.

Suunnittelualueelta ei tunnettu arkeologisia kohteita ennen inventointia. Heti sen eteläpuolella sijaitsee mahdollinen muinaisjäänös *Juho Pullolan tiilitehdas* (mj-tunnus 151500018), missä paikallisen tiedon mukaan valmistettiin tiiliä sotien aikana. Noin 1,5-3,6 km:n etäisyydellä sijaitsee Isojoen laaksossa useita kivikautisia asuinpaikkoja, n. 2 km pohjoiseen sijaitsevasta kohteesta *Rimpikangas E/1* on saatu myös rautakaudelle meneviä radiohiiliajoituksia.

Inventoinnissa ei paikannettu uusia muinaisjäänöksiä tai muita arkeologisia kulttuuriperintökohteita. Läheltä Kaipion taloa havaittiin moderni rakennuksen perustus, ilmeisimmin kellarin jäännös, jolle ei ehdoteta suoja-aluetta. Kaipion talon eteläpuolisella pellolla on säilynyt merkkejä puretusta ladosta tai muusta talousrakennuksesta, joka on merkitty vanhoille peruskartoille. Edellisestä n. 50 m koilliseen on pellon reunan metsikössä liikutellun näköisiä kiviä ja joitakin kuoppia, jotka voidaan liittää lähihistoriaan.

Sisällysluettelo

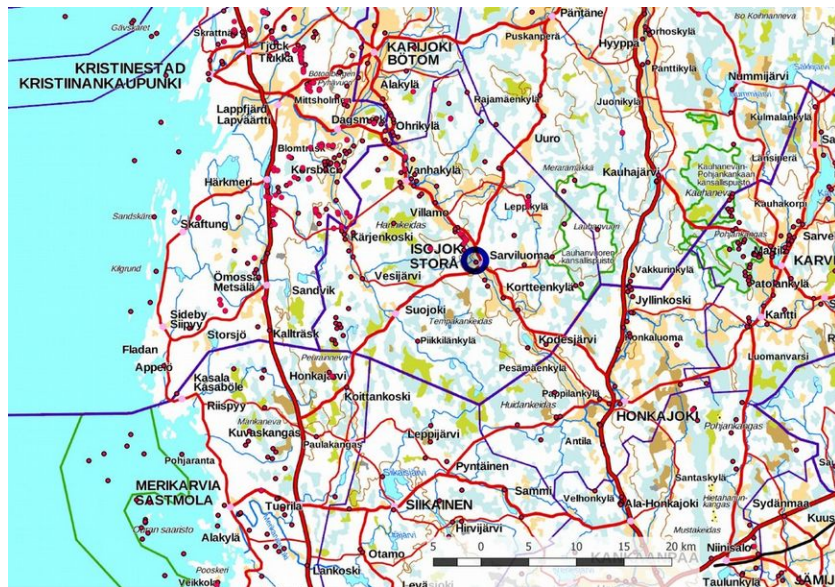
	S.
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1 Tutkimushistoria.....	4
2.2 Menetelmä.....	4
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
4. Alueen maankäytön historiaa	8
5. Tulokset.....	10
6. Aineistoluettelo.....	11

Kansikuva: Ajotie peltoalueen pohjoispuolisella rinteellä.

1. Perustiedot

Selvitysalue: Kaipion alueen asemakaava, n. 15 ha
Tilaaja: Isojoen kunta
Laji: osainventointi
Kenttätyöaika: 25.9.2020, vajaa 1 kenttätyöpäivä
Karttanumerot: TM35-lehtijako MML N3324L, N3322R (mk 1:20 000)
 vanha yleislehtijako MML 123401 (mk 1:20000)
Korkeus: n. 87,5 – 107,50 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt: -
Inventointilöydöt: -
Aiemmat tutkimukset: (1990 Kaarlo Katiskoski, Isojoen esihistoriallisten kohteiden inventointi).

Kaavan yleissijainti. Arkeologiset kohteet pieninä ympyröinä, tiedot Museoviraston muinaisjäännösrekisterin mukaan.

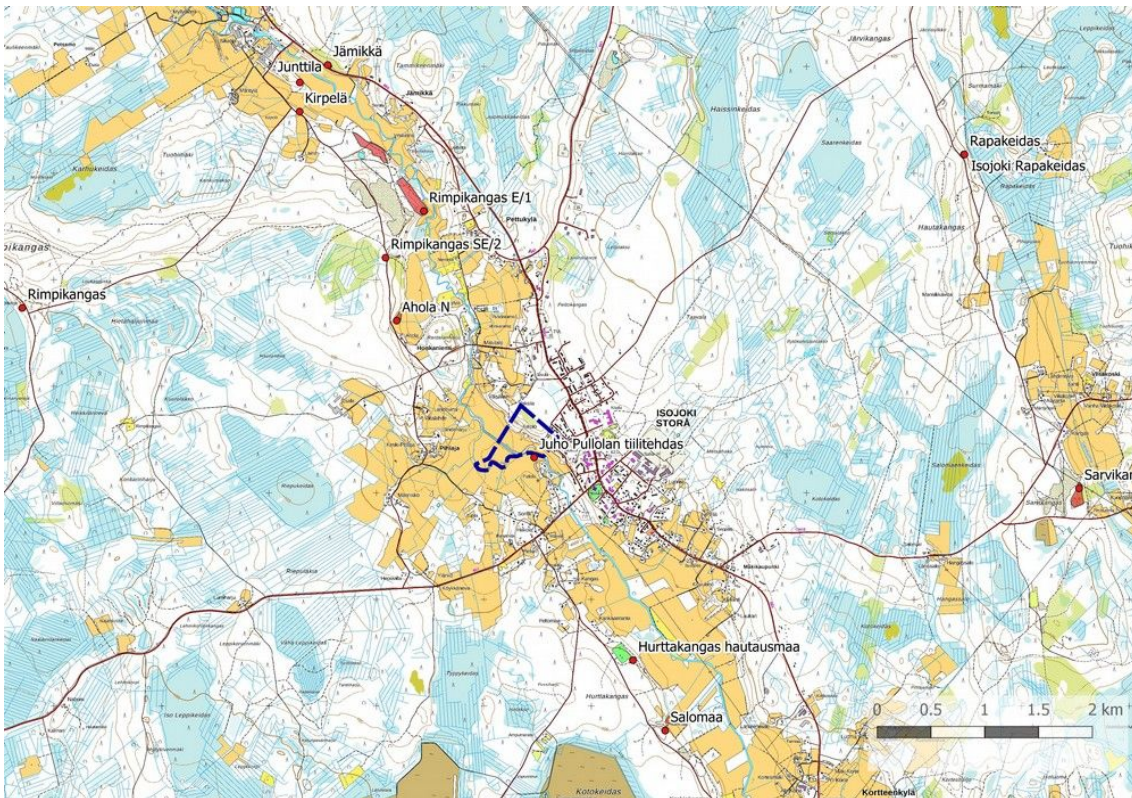
2. Lähtökohdat ja menetelmät

Isajoella on meneillään Kaipion alueen asemakaavan suunnittelutyö, mihin liittyen tehtiin syksyllä 2020 arkeologinen maastoinventointi. Tehtävänä oli paikantaa suunnittelualueella sijaitsevat mahdolliset arkeologiset kohteet.

Noin 15 ha laaja suunnittelualue sijaitsee keskustan luoteispuolella. Se on enimmäkseen peltoa, peltoalueen koillispuolella on metsäinen rinne. Kaavan eteläosassa virtaa sekä Isojoen alkuperäinen että muutettu joen uoma, alkuperäinen uoma on enää oja.

Suunnittelualueelta ei tunnettu arkeologisia kohteita ennen inventointia. Heti kaavan eteläpuolella sijaitsee kohde *Juho Pullolan tiilitehdas* (mj-tunnus 151500018), missä paikallisen tiedon mukaan valmistettiin tiiliä sotien aikana. Lähialueella sijaitsee useita kivikautisia asuinpaikkoja.

Alue kuuluu osin valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön Isojokilaakson kyläasutus ja Isojoen kirkkomaisema (Rky 4259) sekä Isojokilaakson kulttuurimaisemaan (Museoviraston tunnus 1624).

Selvitysalue suhteessa tunnettuihin arkeologisiin kohteisiin, kohdetiedot Museoviraston kulttuuriympäristöpalveluikkunan mukaan.

2.1. Tutkimushistoria

Isojoen esihistorialliset kohteet on inventoitu vuonna 1990. Sen jälkeen lähialueella on tehty yksittäisten kohteiden tarkastuksissa ja kartoituksia, kohteessa Rimpikangas E/1 1990-luvulla ja vuonna 2000 myös koekäivauksia (Museovirasto). Lähialueella on inventoitu vuonna 2019 voimajohtolinjauksia liittyen Rajamäen kylän tuulivoimahankkeeseen (Mikroliitti Oy).

2.2. Menetelmä

Maastoinventointi perustui lähistöllä tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten raporttitietoihin, Maanmittauslaitoksen maaperäkarttoihin, ortokuvaan, korkeusmalliin sekä laserkeilausaineistoon ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan.

Kirjallisuuden ja vanhojen karttojen avulla selvitettiin mahdollinen kohdealueella sijainnut historiallinen asutus ja elinkeinot, joista olisi voinut säilyä rakenteita myös maan pinnan alapuolella. Isojoen toimitus aloitettiin kohdealueella 1840-luvulla ja tätä vanhempaa tarkempaa karttamateriaalia ei ole. Lähihistorian maankäytön vaikutuksia maisemaan ja mahdollisiin arkeologisiin kohteisiin arvioitiin maastohavainnoinnin lisäksi mm. vanhimpien vuonna 1971 laadittujen peruskarttojen avulla.

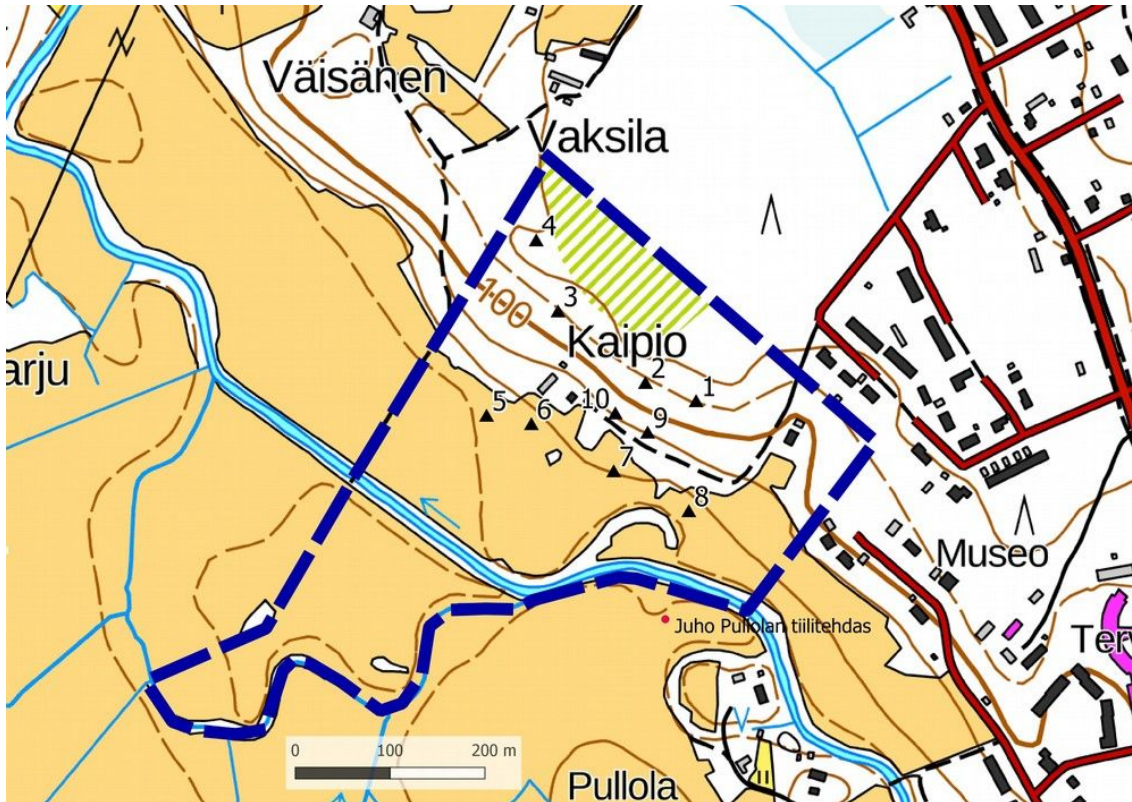
Inventointi kohdistettiin etenkin muuttuvan maankäytön alueelle, mutta koko kaava käytiin läpi lukuun ottamatta pohjoisosassa kivikkoista ja osin pusikoitunutta hakkuuaukkoa. Pintahavaintomahdollisuudet pelloilla olivat rajalliset, koska ne olivat enimmäkseen puinnin jäljiltä, avonaisia maanpinnan kohtia esiintyi lähinnä pellon yläreunassa. Havainnointia täydennettiin pienin lapion pistoin sekä tarkastamalla maannosta käsikairalla.

Työssä käytettiin EGNOS-yhteensopivaa paikanninta Garmin GPSmap 62s ja QuantumGis -paikkatieto-ohjelmaa.

3. Maisema, topografia ja geologia

Kohdealue sijaitsee n. 87,50-107 m mpy peltoalueella ja sen yläpuolella metsäisellä rinteellä, lounaaseen laskeva rinne on jyrkähkö, pohjoiseen mentäessä maasto muuttuu loivaksi tai tasaiseksi moreenikankaaksi. Peltoalueella maaperä on hienojakoista hiekkaa ja ylempänä rinteessä karkeusasteeltaan vaihtelevaa moreenia. Rinnealueella kasvaa varttunutta kuusimetsää, pohjoisreunalla on n. 1,5 ha laaja hakkuualue, jolla kasvaa taimikkoa ja osin matalaa tiheää lehtipuustoa. Kaavan eteläreunalla virtaavan Isojoen alkuperäisen uoman pohjoispuolelle kaivettu uusi uoma on suora kanava. Joen rannoilla kasvaa tiheää läpikäsemätöntä pensaikkoa, uuden uoman reunat ovat voimakkaasti muokattuja.

Valokuvauspaikat merkitty kolmioilla. Taustakartta Mml 9/2020. Arkeologiset kohteet Museoviraston muinaisjäännösrekisterin mukaan.

1. Metsäistä rinnettä lounaaseen.

2. Rinteen päällä kulkee putkikaivanto.

3. Jyrkkä rinne lounaaseen.

4. Taustalla hakkuuaukko kaavan pohjoisnurkassa.

5. Kaipion talo koilliseen.

6. Pellon ylärinnettä itään.

7. Peltoa kaavan itäosassa, kuva itään.

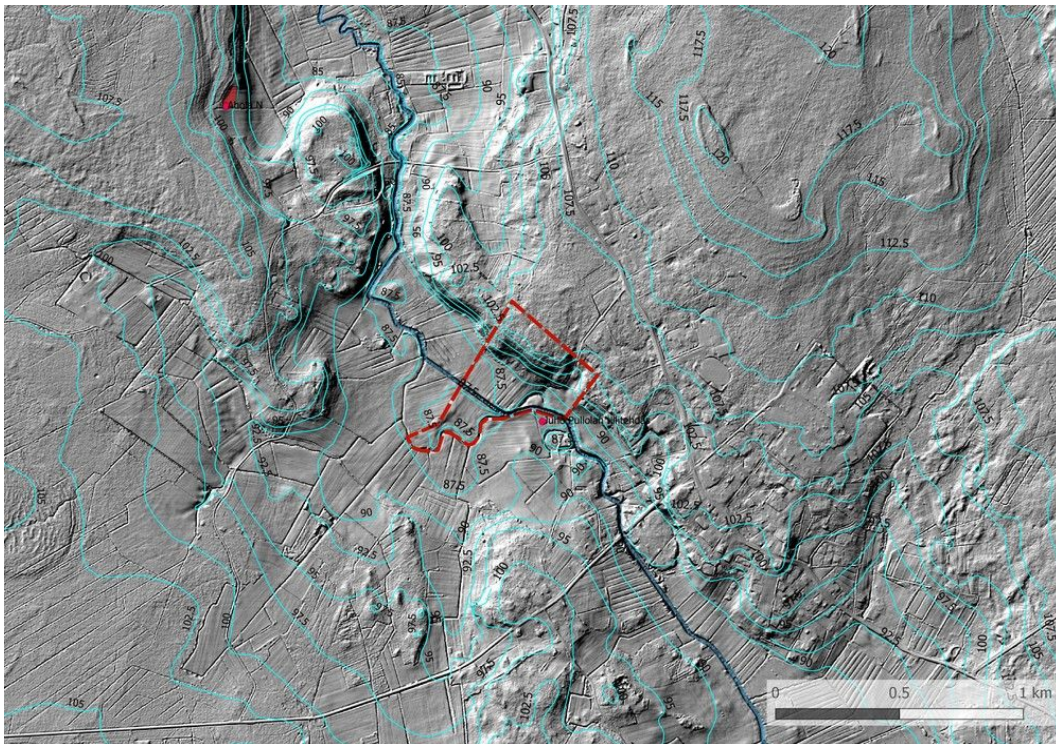

8. Kaavan kaakkoisnurkka etelään.

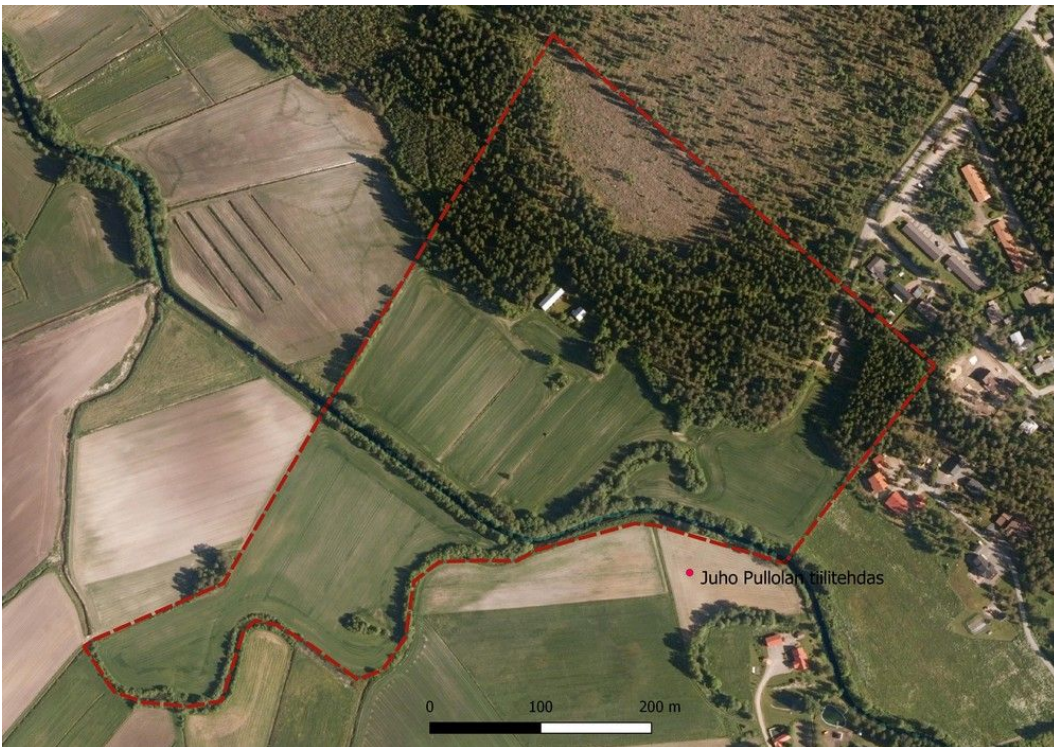

9. Mahdollinen kellarin perustus Kaipion talon itäpuolella.

10. Tie Kaipion talolle, kuva luoteeseen.

Kohde- ja sen lähialuetta vasten vinovalovarjoste 2 m DEM ja korkeuskäyrät. Tausta-aineistot Mml 8/2020. Arkeologiset kohteet nimetty kartalla, kohteet ja kohderajaukset Museoviraston muinaisjäännösrekisterin mukaan.

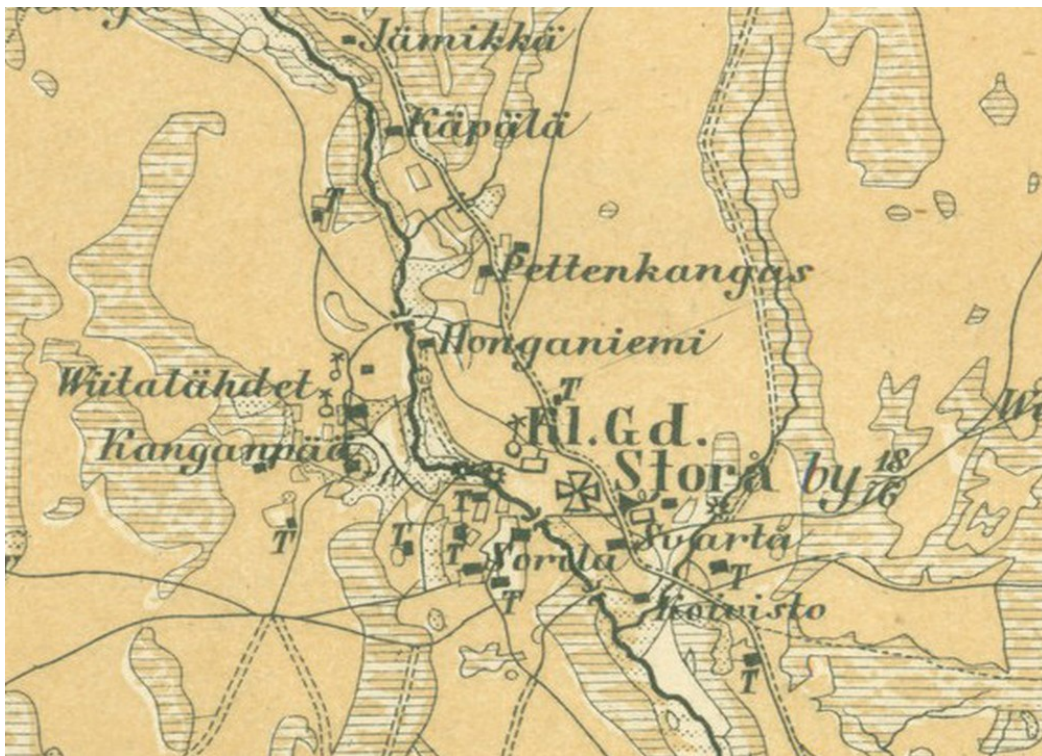
Kaava ortokuvalla. Tausta-aineistot Mml 8/2020. Juho Pullolan kohteessa on valmistettu perimätiedon mukaan tiiliä sotien aikana. Paikalta ei ole havaittu jäänteitä tehtaasta.

4. Alueen maankäytön historiaa

Kaavan suunnittelualue sijaitsee kivilautisten asuin- ja muiden toimintapaikkojen kannalta otollisessa maastossa n. 87,5 – 107,50 m mpy, joka vastaa mesoliittista aikaa n. 7300-8000 sitten. Vielä n. 7500 vuotta sitten alue kuului pitkälle kaakkoon ulottuvaan kapeaan merenlahteen, jonka muinaisrannoilta tunnetaan n. 1,4-3,6 kilometrin etäisyydellä 6 kivilautiseksi asuinpaikaksi luokiteltua kohdetta, niistä noin 2 km kohdealueesta pohjoiseen sijaitseva laaja pyyntikuoppa-, ja asuinpaikkakohde *Rimpikangas E/1* on ajoitettu rauta- ja kivilautiseksi. Löydöt tunnetuista kohteista ovat lähinnä kvartseja ja palanutta eläimen luuta.

Suunnittelualueelta ei tunnettu arkeologisia kohteita ennen inventointia. Heti kaavan eteläpuolella sijaitsee kohde *Juho Pullolan tiilitehdas* (mj-tunnus 151500018), missä paikallisen tiedon mukaan valmistettiin tiiliä sotien aikana. Tehdas oli toiminnassa ainakin vielä vuonna 1948. 1800-luvun puolivälissä laaditulle pitäjänkartalle kaavan alue on merkitty metsämaastoksi, niityksi ja pelloiksi. Isojoessa ei ole ollut suurempia koskia Kirkonkylän kohdalla, kaavan tuntumassa on ollut kuitenkin toiminnassa myllyjä. 1860-luvun Kalmbergin kartalle on merkitty kaksi vesimyllyä joen varrelle. Samalle kartalle on merkitty myös tuulimylly itäpuolella sijainneeseen pappilaan. Kuten yleisesti seudulla, tervanpoltto oli merkitsevä elinkeino myös Isojoella.

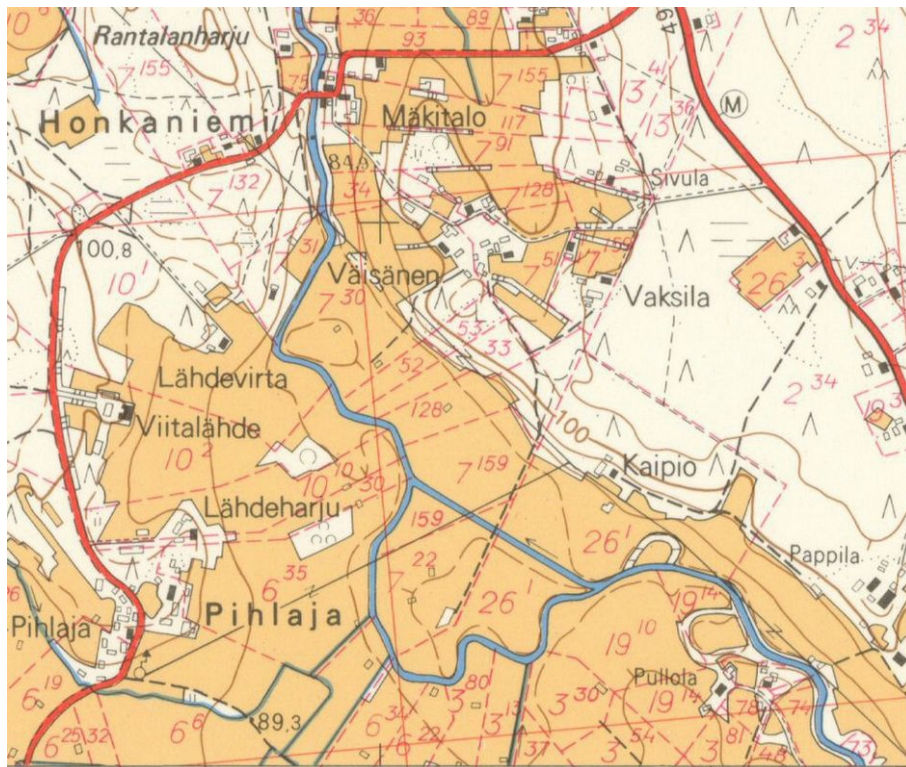
Isojoki on kuulunut ensin Närpiön keskiaikaiseen suurpitäjään ja myöhemmin Lapväärtin pitäjään. Oma pitäjä Isojoesta tuli vuonna 1855. Isonjaon toimitus aloitettiin Isojoella 1840-luvulla. Kiinteää asutusta on Isojoelle syntynyt viimeistään 1500-luvun loppupuolella, mutta vielä 1600-luvulla asutus oli varsin harvaa. Isojoenkylä mainitaan vuonna 1608 (Isojoen pitäjän kirja, s. 25-27, 29 ja 37-39). Lähialueelle oli perustettu 1600-luvulla jo useita taloja. Entinen pappila, Hedborg ja alunperin Pöckä-niminen tila, on nykyisin kotiseutumuseona. Kaavan alueelle ei ole merkitty asutusta 1800-luvun kartoille. Ainoa kohdealueella sijaitseva Kaipion talo on merkitty uudistushakemistoon vuodelle 1916.

Ote Kalmbergin 1860-luvun kartastosta. Kohdealueelle ei ole merkitty asutusta. Nykyisen Kaipion talotien kohdalla kulki kärrypolun tapainen tie. Kaavan tuntumassa joen varressa oli toiminnassa kaksi vesimyllyä, kirkon luoteispuolella ollut tuulimylly kuului pappilalle. Kartta: Vanhakartta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2007798>.

Otteet 1850-luvun pitäjänkartoista. Kohdealueella joenvarsi oli niittymaana, nykyisen Kaipion talon itäpuolella oli kaksi pientä peltotilkkua. Kartat: Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, pitäjänkartat Isojoki, <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?new=1&haku=isojoki>.

Ote vuoden 1971 peruskartasta, kohdealueella pellot ja rakentamattomat alueet ovat säilyneet melko pitkälti samoina verrattuna nykytilanteeseen. Kartta: <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/> .

5. Tulokset

Alueelta ei paikannettu merkkejä esihistoriallisista tai historiallisen ajan muinaisjäännöksistä tai muista kulttuuriperintökohteista. Kaipion talon eteläpuolisella pellolla on säilynyt merkkejä puretusta rakennuksesta, ilmeisesti ladosta tai muusta talousrakennuksesta, joka on merkitty vanhoille peruskartoille. Edellisestä n. 50 m koilliseen on pellon reunan metsikössä liikutellun näköisiä kiviä ja joitakin kuoppia, jotka voidaan liittää lähihistoriaan. Kaipion talolle johtavan tien varrelta havaittiin ilmeisen nuori kellarin perustus. 1860-luvun Kalmbergin karttaan merkityt kaksi vesimyllyä kaavan tuntumassa ovat ilmeisesti hävinneet viimeistään, kun uusi Isojoen uoma on kaivettu.

15.2.2021

Jaana Itäpalo

Jaana Itäpalo

6. Aineistoluettelo

Arkistoaineisto

Kansallisarkisto, E41:2/1-5 Isojoki; Karta beskrifning

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu, tutkimusraportit, http://www.kparkeologia.fi/?page_id=132

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Kirjallisuus:

Isojoen pitäjän kirja. Koonnut Mirjam Pihlaja. 1984.

Suomen tiiliteollisuuden historia. 1981.